

Naturskydd och social utveckling – lagen, tolkningen, glädjen och hälsan

Presentation vid Ekoseminariet Nr. 5 i Tequisquiapan, Querétaro, Mexiko den 11 april 2014.

Av Ann-Marie Svensson

Utan en lokal tolkning av lagtexterna som definierar vår natur och vårt mänskliga samhälle kan inte de uppsatta målen i lagen för naturskydd nås. Däremot, om tillämpningen av dessa dokument formas efter den lokala kontexten, ökar möjligheterna att lyckas. Det beror i stor utsträckning på att det är viktigt för människan att förstå vad som händer, att se på vilket sätt en ny händelse eller förändring i livet och i den nära omgivningen har en mening och kan införlivas i vardagen. Förändringen kan annars leda till en känsla av frustration eller passivitet hos individer såväl som hos grupper.

Mexiko är ett land som har ett erkänt utvecklat lagligt system för naturskydd. När man läser lagdokumenten kan man konstatera att så gott som alla tydligt reflekterar strategier och visioner från de globala dokumenten. UNESCOs Man and Biosphere är ett exempel. Och, när jag talar om de mexikanska lagarna talar jag om nivåer allt från den federala till de olika implementeringsdokumenten för naturskyddade områden i regioner och kommuner. Den största delen av dem innefattar också sociala aspekter. Samtidigt som naturen ska skyddas, bör den sociala hållbarheten främjas. Men ingenstans säger man hur. Vad ska man göra? Här följer några reflektioner runt värdet av ekonomi, utbildning, kultur, språk och genus vid miljöskydd – och deras mer dolda sidor, glädjen och hälsan.

Vid detta tillfälle vill jag understryka att jag representerar föreningen Ekomujeres – México Suecia vilket i sig, i mångt och mycket, har att göra med huvudtemat och rubriken på mitt framförande, ”Naturskydd och Social Utveckling – lagen, tolkningen, glädjen och hälsan”.

Mitt stora Mexikointresse kommer från de elva år jag levtt här. Jag kom hit på 80-talet och sedan dess har jag varit i kontakt med ert land på många sätt och vis. Under åren som gått har jag sett stora förändringar inom många områden; ekonomin med frihandeln, globaliseringen, människors livsstil och vanor har förändrats, städerna har blivit gigantiska och landsbygden har mer eller mindre övergetts. Och det har skett mycket snabbt. Från trädgården vid huset där jag en gång bodde ser man idag tydligt McDonalds stora skylt sträcka sig upp mot himlen istället för den rena profilen av vulkanen Malinche som var vår utsikt när vi flyttade dit. Jag ser det som en symbol för förändringen. Under lång tid frågade jag mig hur denna förändring hade gått till och hur Mexikos utveckling var kopplad till resten av världen. Slutligen blev mina frågor så stora att jag skrev in mig vid fakulteten Globala Studier på Göteborgs Universitet i Sverige för att studera humanekologi. Här fick jag läsa om hur människan är kopplad till naturen trots alla fenomenen i det moderna samhället som gör allt för att separera oss från den.

Det som speciellt intresserar mig är att undersöka kopplingarna mellan de olika nivåerna i vårt moderna, globaliserade samhälle och miljön. Har vi som kommun, förening eller individer någon reell möjlighet lokalt att påverka miljöutvecklingen i stort och på vilket sätt kan vår påverkan visa sig på avlägsna platser, långt ifrån vår förmåga att förutse. Det skulle kunna vara hur ni i Tequisquiapan kan påverkas av ett beslut som vi tar i Varberg, i Sverige, på andra sidan jorden. Eller i tiden, hur kommer det att märkas i framtiden vad jag gör idag?

För att reglera det mänskliga livet i relation till naturen har vi miljölagar som bör fungera som stöd och ledning. Precis som i Sverige, Kanada och Tyskland eller många andra länder har Mexiko en väl utvecklad miljölag och liksom i andra länder stödjer sig Mexikos lag på globala dokument som till exempel UNESCOs Man and Biosphere (MAB), som egentligen inte är en lag men ett guidande FN-dokument, accepterat världen över. Jag har funnit att det är återspeglat i så gott som alla officiella miljöreglerande dokument i Mexiko. Det som jag anser vara av stort intresse är att dessa dokument inte bara säger att vi ska skydda skogarna, vattensystemen och den biologiska mångfalden utan också att skyddet ska utföras i kombination med social utveckling. Detta fastställer att det mänskliga samhället och naturen är sammankopplade system och inte skilda från varandra. Men, inte i något av dokumenten, eller någon lag som jag har läst, beskrivs det på vilket sätt den sociala utvecklingen ihop med naturskyddet ska uppnås. Nu kan man fråga sig om detta är ett problem eller ej. Inom ramen av den begränsade undersökning som jag gjorde i Mexiko om naturskyddsområdena så ansågs det vara mycket problematiskt att inte veta hur det skulle gå till. Ytterligare en stor fråga var ekonomin. För att utveckla behövs pengar, var en vanlig kommentar. En tredje stor fråga var den låga utbildningen generellt som verkade vara en broms för initiativen till utveckling i kombination med naturskydd.

Anledningen till att jag talar om biosfärsområden är enbart för att kunna ge exempel på vad jag hoppas kunna förmedla med min presentation. Biosfärsområdena kan visa vilka stora skillnader på villkor som kan finnas mellan område och område, vad gäller natur som samhälle. De symboliserar de stora skillnaderna i miljön generellt. Jag vill illustrera detta med några foton över olika biosfärsområden i Sverige och i Mexiko:

1. Vattenriket, Kristianstad

2. Nahá Metzabok i Lacandondjungeln, Mexiko

3. Sierra Gorda, Querétaro, Mexiko

Det behöver knappast nämnas att de globala dokumenten som riktar sig mot platser så olika som dessa som visas på bilderna, med sina olika naturliga, sociala, historiska och ekonomiska situationer, inte kan ha samma riktlinjer för att hur social utveckling bör ske tillsammans med naturskydd. Vad kan man då göra? Det är tydligt att man inte kan tillämpa samma metod eller samma teknik på alla platser och förvänta sig att det ska fungera. Detta är en viktig punkt vid tolkningen av dokumenten. Här såg jag att det fanns en stor utmaning för alla som ska överföra lagen till tillämpning. Men här öppnade sig också stora möjligheter sig för en oändlig mängd lokala strategier och lösningar. Ser man det på det här viset skulle kunskapen hos invånarna på plats vara en stor tillgång.

Mycket, som sagt, har förändrats i hur vi lever idag mot hur vi levde under 60- och 70-talen – jag pratar både om Sverige och Mexiko. Tekniken styr i mångt och mycket våra liv och hur vi är och det är lätt att förlita sig på att det är den som ska rädda oss från miljökatastroferna. Samma sak gäller ekonomin – allt har ekonomiserats, till och med värdet av den minsta lilla blomman, och det verkar

som om utan pengar kan vi inte göra något alls åt miljöproblemen. Jag vill påstå att om tekniken och ekonomin vore de enda faktorerna som räknades i vårt arbete, då hade vi inte haft några problem idag. Allt skulle redan vara löst. Men så är det ju inte. Nej, jag vill visa på vikten att nu snarare vända blicken mot oss människor som använder oss av tekniken och ekonomin för att tänka ut hur vi ska använda oss av dem och kombinera dem med en lokal, accepterad och respekterad kunskap för att kunna ta steg i rätt riktning.

Men vad betyder det här med lokal kunskap? För att ge ett exempel, vill jag här berätta om hur man gjorde i Biosfärsområdet Kristianstads Vattenrike i Sverige. Där bildade man en grupp med personer som var speciellt intresserade av att rädda det här våtmarksområdet. Det fanns en del motstånd att överkomma eftersom området låg så nära staden. Man tyckte dessutom att det var ett ganska otrevligt område med mycket mygg på sommaren och man kunde inte se på vilket sätt det var värdefullt, framför allt inte ekonomiskt. Trots allt började den nybildade gruppen att samla in så mycket information som möjligt för att framför allt kunna hitta alla andra grupper med människor som på något sätt kunde vara intresserade av att bevara området.

Hur gjorde de då? De tog kontakt med en grupp biologer som brukade besöka Vattenriket varje vår för att ta vattenprover för sitt forskningsprojekt på universitetet; de kontaktade föreningen för ornitologerna som regelbundet var på plats för att studera flyttfåglarna; de talade med lantbrukarna och mjölkproducenterna i Kristianstad; de besökte skolorna i trakten, från förskole- till gymnasienivå, och pratade med lärare och elever; de talade med pensionärsgrupperna som på lördagarna organiserade promenader utmed vattnet – kort sagt, de kontaktade en stor mängd med folk som på något sätt kände till platsen för att alla skulle få chansen att berätta vad de visste om den – och på så vis la man grunden till en databas med en mängd olika uppgifter och berättelser om Vattenriket. Den blev till slut utgångspunkten för den grupp som skulle organisera sig rent formellt i arbetet med skyddet av Kristianstad våtmarker. Samtidigt byggde samma grupp ett nätverk för och med alla de andra grupperna med intresse av området och som de hade funnit och kontaktat under arbetets gång. Det underlättade kommunikationen mellan alla parter. All samlad information blev också den viktiga kunskapsbasen när Biosfärsområdet skulle bildas, något som skulle visa sig värdefullt för hela den här delen av Sverige på många vis; den biologiska mångfalden bevaras; ett uppskattat rekreativt område får finnas kvar; skoleleverna och studenter kan fortsätta att göra sina observationer; den naturinriktade turismen ökar – ja, rent ekonomiskt blir Vattenriket ett klart plus för trakten.

För många människor var det betydelsefullt att få ta del av och medverka i processen runt ett ämne och en plats de var intresserade av, rent av var fascinerade av och som de kunde så mycket om. Området var en del av deras liv y vanor, hur de såg på sin omgivning och för jordbrukarna var det en del av den lokala ekonomin. Hade dessa grupper av människor däremot avskärmats från processen hade det säkerligen lett till att många känt sig frustrerade eftersom de också hade blivit avskärmade från platsen och från en välkänd miljö. Nu fick grupperna istället genom sin medverkan känna sig nöjda över att kunna bidra med sin kunskap och sina erfarenheter av de här våtmarkerna och bli delaktiga i något som angick dem själva och kändes meningsfullt. Och just denna känsla av meningsfullhet bör speciellt uppmärksammas i sammanhanget, då den är grundläggande för människors hälsa och välbefinnande.

För att sammanfatta det jag velat säga här är att genom att skapa ett miljöarbete med lokal

förankring och med respekt för kultur och människor på plats, utan att utesluta någon som vill delta, och med målet att skapa glädje och meningsfullhet, så främjas också hälsan rent generellt hos deltagarna. På så vis borde allt lokalt miljöarbete vara intressant för alla kommuner eftersom kostnaderna för sjukvård kan minska, inte bara tack vare en renare miljö, utan för att folk är gladare och nöjdare. Gruppen med kvinnorna i Museo Vivo i Tequisquiapan är ett gott exempel!